ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: РЕЗУЛЬТАТИ ОБСТЕЖЕННЯ

О. Смулка, аспірант

ORCID ID: 0000-0002-5549-4744

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/10.31734/economics2019.26.048>

Смулка О. Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств Львівської області: результати обстеження

Викладено основні результати обстеження інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області. Опрацьовано відомості про інноваційну діяльність упродовж 2016–2018 рр. 169 суб'єктів господарювання. Згідно з отриманими результатами інноваційну діяльність протягом досліджуваного періоду здійснювало 51,5 % обстежених сільськогосподарських підприємств, що свідчить про відносно високу їхню інноваційну активність порівняно з підприємствами інших галузей. Встановлено поширення окремих видів інновацій (продуктових, процесових, організаційних і маркетингових) у діяльності сільськогосподарських підприємств. З'ясовано, що найчастіше агровиробники впроваджували процесові інновації, пов'язані з удосконаленням технологій виробництва і зберігання продукції. Доволі висока частка підприємств, які здійснювали продуктові інновації, сформувалася завдяки започаткуванню виробництва нових для суб'єктів господарювання видів продукції рослинництва. Нерідко підприємства одночасно впроваджували кілька видів інновацій.

Опрацьована інформація про оцінку підприємствами результатів впровадження технологічних інновацій. Встановлено, що, попри доволі невелику кількість негативних оцінок, майже половина підприємств, котрі впроваджували технологічні інновації, не змогли дійти чіткого висновку про результати відповідної діяльності. З'ясовані наміри підприємств щодо зміни обсягу витрат на інноваційну діяльність у найближчій перспективі. Виявлено, що, хоча сільськогосподарські підприємства розуміють важливість інноваційних змін, планування реалізації останніх у формі конкретних інноваційних проектів не набуло достатнього поширення.

Узагальнено інформацію про оцінку сільськогосподарськими підприємствами негативного впливу окремих чинників на їхню інноваційну діяльність. Найбільш актуальною проблемою респонденти вважають нестачу власних коштів для фінансування відповідної діяльності. Натомість проблеми, пов'язані з браком інформації, нестачею кваліфікованих працівників, невизначеністю ринкового попиту на інноваційні продукти, загалом не оцінюють як значні. Результати дослідження дали підстави для висновку про наявність умов для подальшого розширення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств та урізноманітнення її змісту.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, інноваційна діяльність, види інновацій, витрати, стратегії підприємств.

Smulka O. Innovative activity of agricultural enterprises in Lviv region: results of observation

The article highlights main results of the observation of innovative activity of agricultural enterprises in Lviv region and presents the studied data about innovative activity of 169 business entities in 2016–2018.

According to the obtained results, in the studied period innovative activity was performed by 51,5 % of the observed agricultural enterprises, confirming relatively high scale of their innovative activity, as compared to the enterprises of other branches. The research argues expansion of some kinds of innovations (product, process, organization, and marketing ones) in performance of agricultural enterprises. It is studied that process innovations, related with upgrading of the technologies of production and storage of products, are the most often introduced by agricultural producers. A rather large share of the enterprises, implementing product innovations, has appeared due to initiation of production of the kinds of crop products, which are new for the business entities. The enterprises often introduce several kinds of innovations simultaneously.

The work explores the information about assessment of the results of technological innovations introduction by the enterprises. It is suggested that, in spite of a rather large number of negative estimates, almost a half of the enterprises, having introduced technological innovations, are not able to supply a clear conclusion about the results of such activity. The research has cleared up attempts of the enterprises concerning changes of the amount of expenditures for innovative activity in the nearest future. Thus, the authors of the article conclude that agricultural enterprises understand importance of the innovative transformations, still planning of implementation of some definite innovative projects is not applied as much as it wants.

The article supplies consolidated information about agricultural enterprises' assessment of the negative impact of some factors on their innovative activity. The respondents consider lack of funds for such activity to be the greatest problem on the way of its progress. However, such problems, as lack of information, deficiency of qualified personnel, ambiguity of the market demand for innovative products, are not generally judged as significant for agricultural producers. Results of the

research argue the conclusion about availability of the appropriate conditions for the further expansion of innovative activity by agricultural enterprises and differentiation of its content.

Key words: agricultural enterprises, innovative activity, types of innovation, costs, enterprise strategies.

Постановка проблеми. Впровадження інновацій визначає близьке й віддалене майбутнє суб'єктів господарювання, а отже, й цілих секторів економіки. Тому аналіз інноваційної активності підприємств, результатів відповідної діяльності має важливе значення для оцінки напрямів і темпів розвитку окремих галузей, прогнозування їхніх параметрів. Враховуючи важливість відповідних досліджень, Державна служба статистики України здійснює обстеження інноваційної діяльності підприємств промисловості та деяких інших галузей. Визначаючи їхню програму, виходять з того, що інноваційна діяльність охоплює всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові й комерційні дії, які приводять до здійснення інновацій або задумані з цією метою [7, с. 8].

За результатами здійснюваних статистичних обстежень у статистичних збірниках «Наукова та інноваційна діяльність України», публікаціях органів статистики обласного рівня наведена інформація про інноваційну діяльність лише промислових підприємств, а також певних інших видів економічної діяльності, переважно пов'язаних із наданням послуг [7, с. 15]. Це не дає змоги досліджувати з використанням офіційних статистичних даних інноваційні процеси в сільському господарстві. Водночас інформація про такі процеси є важливою для встановлення характеру змін, що відбуваються в галузі. Відповідний аналіз дає змогу оцінити перспективи системи аграрного виробництва через наміри сільгоспвиробників удосконалювати механізми господарської діяльності, набувати конкурентні переваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств є предметом уваги багатьох вітчизняних учених. Із-поміж опублікованих останніми роками праць варто виділити доробок Н. В. Кириченко, К. О. Прокопенко, Я. С. Ларіної, Ю. О. Лупенка, О. В. Мазуренко, С. Ю. Соколюка, Н. С. Танклевської, О. Г. Шпикуляка, О. В. Шубравської та інших авторів. Дослідники зазначають, що впровадження інновацій набуває дедалі більшої ваги в роботі агроформувань України, зростає інтерес сільгоспвиробників до найсучасніших досягнень науково-технічного прогресу [2, с. 57]. Водночас учені розглядають чинники, що гальмують розвиток інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах [1, с. 190; 2, с. 50; 4,

с. 88], виділяючи серед таких недостатній рівень фінансування, проблеми інституційного забезпечення, розрив зв'язків між наукою і виробництвом тощо.

Науковці вказують на відсутність серед офіційних матеріалів Державної служби статистики України інформації про інноваційну діяльність сільськогосподарських підприємств [3, с. 11; 11, с. 44]. Вони пропонують для визначення результативності інноваційного розвитку суб'єктів аграрної діяльності орієнтуватися на показники техніко-технологічної, економічної, соціальної ефективності [6, с. 63–81; 9, с. 354], використовувати в аналізі показники приросту обсягу виробництва, продуктивності праці, рентабельності, економії витрат [11, с. 34–36], вартості інноваційних проектів [8, с. 47–49]. Однак такий підхід не дає достатньої інформації про особливості інноваційної активності сільськогосподарських підприємств.

Методичні аспекти визначення інтегральної оцінки інноваційної діяльності аграрних підприємств розглядає С. Ю. Соколюк, пропонуючи враховувати витрати на інноваційну діяльність, виробництво інноваційних продуктів, придбання нової техніки і технологій, підвищення рівня освіти персоналу [10, с. 112]. На основі опрацювання значної кількості джерел К. Ogundari та О. D. Bolarinwa [12] стверджують, що в наукових публікаціях розгляд інновацій у сільському господарстві стосується насамперед технологій, тоді як інші інноваційні ефекти нехтуються.

Здебільшого в наукових публікаціях учені відображають результати аналізу лише окремих аспектів інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Результати системного обстеження інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств викладені в праці В. В. Лаврука [5], Н. О. Кириченко [4]. Та, зважаючи на динамічний розвиток вітчизняного аграрного сектору, потрібне постійне оновлення інформації про особливості інноваційної активності сільськогосподарських товаровиробників.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження було обстеження інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області.

Виклад основного матеріалу. З огляду на відсутність офіційної інформації з інших джерел ми на початку 2019 року провели обстеження

інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області. Обстеження здійснили з допомогою Головного управління статистики у Львівській області, за сприяння якого бланки обстеження та роз'яснення щодо їхнього заповнення були надіслані 198 сільськогосподарським підприємствам. Відповідні матеріали отримали усі 186 суб'єктів господарювання, які звітували за підсумками 2018 року за формою № 50 сг та належали за класифікацією Державної служби статистики України до категорії середніх і великих сільськогосподарських підприємств. Також бланки обстеження надіслали 12 господарствам, які звітували за формою № 2-ферм і належали до категорії малих сільськогосподарських підприємств. Останніх у Львівській області налічується близько тисячі, до обстеження залучили тільки невелику кількість найрозвиненіших (за оцінкою Головного управління статистики у Львівській області). Виходили з того, що ресурсний потенціал середніх і великих агровиробників дає значно більші можливості для впровадження різних видів інновацій.

Від респондентів отримано 169 придатних для опрацювання відповідей: 160 – від підприємств, які звітували за формою № 50 сг, і 9 – від підприємств, що були віднесені до малих. Отже, здійснено обстеження основного масиву середніх і великих сільськогосподарських підприємств, яке характеризується високою репрезентативністю. Обстеження передбачало отримання відомостей про інноваційну діяльність суб'єктів господарювання упродовж 2016–2018 років.

Згідно з отриманими матеріалами 87 підприємств (51,5 % від загального обсягу обстеженої

сукупності) зазначили, що здійснювали певну діяльність, яка підпадає під визначення інноваційної. Решта 82 респонденти (48,5 %) показали, що такої діяльності не здійснювали. Для порівняння, частка інноваційно активних промислових підприємств Львівської області, за даними здійснюваних органами статистики щорічних обстежень, була значно нижчою. Отже, рівень інноваційної активності сільськогосподарських підприємств слід оцінити як відносно високий.

Усі респонденти, незалежно від того, здійснювали вони упродовж обстежуваного періоду інноваційну діяльність чи ні, надали певні загальні відомості про підприємство, з яких можна дійти висновку про їхню оцінку важливості такої діяльності й схильність до її здійснення. Зокрема, окремі позиції бланка опитування стосувалися оцінки стратегій розвитку сільськогосподарських підприємств, реалізація яких супроводжується змінами, прямо чи опосередковано пов'язаними з інноваційною активністю (табл. 1).

Підприємства виділили як найактуальніше із запропонованого переліку завдання поліпшення якісних характеристик продукції, яке дасть змогу підвищити ціну її продажу. Відповідну позицію охарактеризували високим або середнім рівнем важливості 84,4 % респондентів. Значну увагу сільськогосподарські підприємства приділяють зниженню собівартості продукції: високий та середній ступінь важливості такої діяльності відзначили 60,4 % суб'єктів господарювання. Реалізація відповідних стратегій розвитку націлена на підвищення рентабельності вироблюваної продукції.

Таблиця 1

**Оцінка важливості для сільськогосподарських підприємств
Львівської області окремих стратегій розвитку їхньої економічної діяльності у 2016-2018 рр.,
частка підприємств, % ***

Зміст стратегії	Ступінь важливості			
	високий	середній	низький	неважливий або не надали відповіді
Поліпшення якісних характеристик вироблюваної продукції	41,4	36,7	3,0	18,9
Впровадження виробництва абсолютно нової для підприємства сільськогосподарської продукції або продуктів її переробки	16,0	32,0	18,3	33,7
Зниження собівартості продукції	42,6	17,8	3,0	22,5
Вихід на нові ринки збуту своєї продукції	35,5	14,8	10,7	22,5

* За результатами обстеження сільськогосподарських підприємств.

Вихід зі своєю продукцією на нові ринки збуту характеризувався високим рівнем важливості лише для третини респондентів. Найнижче ж із зазначеного переліку фахівці сільськогосподарських підприємств оцінили важливість виробництва нових для підприємства видів продукції: високий ступінь важливості відмітили лише 16,0 % підприємств, натомість у третини з них така діяльність узагалі не викликала інтересу.

Підприємствам запропонували зазначити, які саме з різних видів інновацій вони запроваджували упродовж 2016–2018 років. Цей перелік охоплював продуктові та процесові (технологічні) і маркетингові та організаційні (нетехнологічні) інновації. Формуючи його, виходили з того, що саме такі види інновацій виділені в Методичних положеннях зі статистики інноваційної діяльності [7], за якими здійснює відповідні обстеження Державна служба статистики України. Уточнимо, що продуктові інновації передбачають впровадження технологічно нових і значно технологічно вдосконалених продуктів, процесові – упровадження нового або значно поліпшеного методу виробництва, зберігання чи доставки продукту. Організаційні інновації охоплюють впровадження нових методів організації поточної діяльності, розподілу відповідальності й права прийняття рішення між працівниками, нових організаційних форм співробітництва з іншими організаціями. Маркетингові інновації стосуються змін у просуванні товарів на ринок, стимулюванні збуту. Мінімальним рівнем новизни в ідентифікації інновацій прийнято вважати «нове для підприємства».

З'ясовано, що доволі часто сільськогосподарські підприємства Львівської області впроваджували упродовж досліджуваного періоду кілька видів інновацій. Зокрема, зазначили, що здійснювали діяльність, пов'язану з усіма чотирма видами інновацій, 11 підприємств (12,6 % від інноваційно активних, або ж 6,5 % від загальної сукупності). Показали, що впроваджували три види інновацій 14 підприємств, два – 24 та один вид інновацій – 38 суб'єктів господарювання. Отже, частина агровиробників більшою чи меншою мірою практикували комплексний підхід до забезпечення свого інноваційного розвитку. Інформація про застосування окремих видів інновацій сільськогосподарськими підприємствами наведена в табл. 2.

З'ясовано, що упродовж досліджуваного періоду технологічні інновації застосовували 44,3 % сільськогосподарських підприємств Львівської області, нетехнологічні – 30,2 %. Кожне третє підприємство, що застосовувало технологічні інновації, одночасно впроваджувало продуктові й процесові їхні види.

Встановлено, що доволі висока частка підприємств, які впроваджували продуктові інновації (29,0 %), сформувалася завдяки започаткуванню виробництва нових для суб'єктів господарювання видів продукції рослинництва. Такі інновації впроваджувати відносно легше, оскільки для цього можна значною мірою використовувати наявну сільськогосподарську техніку, а з метою уникнення збитків у разі невдачі – спробувати вирощування нової культури на невеликій площі. Значно рідше сільськогосподарські підприємства започатковували виробництво нових видів продукції тваринництва. Поодинокими були спроби впровадження продуктових інновацій, пов'язаних із переробкою сільськогосподарської продукції та наданням послуг.

Найчастіше інноваційна активність сільськогосподарських підприємств проявляється у впровадженні процесових інновацій. Такі застосовували 30,8 % суб'єктів господарювання з обстеженої сукупності. Щочетверте підприємство удосконалювало технології виробництва сільськогосподарської продукції або продуктів її переробки. Кожне сьоме – запроваджувало нові методи зберігання, переміщення, розміщення продукції, така сама їхня кількість впроваджувала інновації в допоміжній діяльності, які стосувалися удосконалення методів здійснення обліку і контролю, ремонтів тощо.

Майже чверть обстежених сільськогосподарських підприємств зазначила, що упродовж останніх років впроваджували інновації, пов'язані з організацією їхнього функціонування. Найчастіше вони стосувалися удосконалень у системі відповідальності працівників та їхнього матеріального стимулювання. І відносно рідко йшлося про принципові якісні зміни в організації відносин суб'єкта господарювання з іншими підприємствами й організаціями.

Певною мірою сільськогосподарські товаровиробники прагнули удосконалити систему збуту своєї продукції. Здебільшого маркетингові інновації були пов'язані з використанням нових каналів або методів продажу продукції. Відносно небагато підприємств здійснювало зміни, пов'язані зі стимулюванням збуту (про такі згадували лише 7,1 % обстежених підприємств).

За результатами обстеження з'ясовано, що процесові інновації в рослинницьких галузях зустрічалися значно частіше, ніж у тваринницьких. Це закономірно, адже частка підприємств, які здійснювали виробництво продукції рослинництва, є значно більшою, ніж тих, що утримують тварин. І лише 6 підприємств (3,6 % у загальній

сукупності) зазначили, що запроваджували удосконалення, пов'язані з переробкою сільськогосподарської сировини. Серед інновацій у рослинницьких галузях найчастіше останніми роками зустрічалося вирощування нових високоврожайних сортів рослин. Що шосте підприємство придбавало новітню техніку для виробни-

цтва продукції рослинництва – таку, аналогів якої раніше не використовувало чи характеристики якої суттєво перевищували наявні на підприємстві засоби механізації. Серед інновацій у тваринницьких галузях найчастіше зустрічалися удосконалення, пов'язані з годівлею тварин і механізацією виробничих процесів.

Таблиця 2

Впровадження окремих видів інновацій сільськогосподарськими підприємствами Львівської області у 2016-2018 рр. *

Вид інновацій	Кількість підприємств	Частка підприємств у сукупності, %
Продуктові	49	29,0
У т. ч. пов'язані з:		
виробництвом продукції рослинництва	41	24,3
продукції тваринництва	9	5,3
продукту переробки с.-г. продукції	3	1,8
наданням послуг у сфері с.-г. виробництва	6	3,6
Процесові	52	30,8
У т.ч. пов'язані з:		
технологіями виробництва с.-г. продукції або продуктів її переробки	47	27,8
зберіганням, переміщенням, розміщенням продукції підприємства	25	14,8
допоміжними видами діяльності	25	14,8
Організаційні	40	23,7
У тому числі пов'язані з:		
управлінням підприємством	19	11,2
формуванням системи відповідальності і стимулюванням працівників	30	17,8
організацією відносин з іншими підприємствами та організаціями	11	6,5
Маркетингові	31	18,3
У тому числі пов'язані зі:		
стимулюванням збуту продукції	12	7,1
новими методами розміщення продукту або каналами його продажу	22	13,0
Не здійснювали інновацій	82	48,5

* За результатами обстеження сільськогосподарських підприємств.

У рамках обстеження підприємствам, які здійснювали процесові та продуктові інновації, запропонували оцінити їхні результати. Близько половини респондентів не дали чіткої відповіді на поставлене питання, вказавши, що надто рано робити висновки (табл. 3). Водночас негативну оцінку результатів впровадження процесових інновацій надав представник лише одного підприємства. Вищим було невдоволення резуль-

татами продуктових інновацій. Як невдалі їх оцінили 10 % підприємств, що започатковували виробництво нових для себе видів продукції.

У рамках обстеження сільськогосподарським підприємствам запропонували зазначити зміни в обсягах їхніх видатків на інноваційну діяльність найближчими роками (табл. 4). На їхній основі можна дійти певних висновків щодо підходів підприємств галузі до планування інноваційної діяльності.

Таблиця 3

**Оцінка результатів впровадження технологічних інновацій у 2016-2018 рр.
сільськогосподарськими підприємствами Львівської області ***

Показник	Продуктові інновації		Процесові інновації	
	кількість підприємств	частка, %	кількість підприємств	частка, %
Кількість підприємств, що впроваджували інновації	49	100,0	52	100,0
Оцінка результатів інноваційної діяльності: перевершено плани	1	2,0	1	1,9
плани загалом досягнуті чи майже досягнуті	20	40,8	23	44,2
плани не досягнуті взагалі	5	10,2	1	1,9
занадто рано, щоб оцінювати	23	46,9	27	51,9

* За результатами обстеження сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 4

**Очікувана зміна витрат сільськогосподарських підприємств
Львівської області на інноваційну діяльність ***

Варіант відповіді	2019 р. порівняно з 2018 р.		2020 р. порівняно з 2019 р.	
	кількість підприємств	частка, %	кількість підприємств	частка, %
Інноваційно активні у 2016–2018 рр. підприємства				
Витрати з'являться, якщо їх не було в попередньому році, або зростуть	23	26,4	24	27,6
Витрати залишаться приблизно такими самими	32	36,8	16	18,4
Витрати знизяться	6	6,9	4	4,6
Не очікуються жодні витрати на інновацію	10	11,5	3	3,4
Не знаю	16	18,4	40	46,0
Всього підприємств	87	100,0	87	100,0
Інноваційно неактивні у 2016–2018 рр. підприємства				
Витрати з'являться, якщо їх не було в попередньому році, або зростуть	21	25,6	21	25,6
Не очікуються жодні витрати на інновацію	20	24,4	11	13,4
Не знаю	41	50,0	50	61,0
Всього підприємств	82	100,0	82	100,0

* За результатами обстеження сільськогосподарських підприємств.

Близько половини підприємств, котрі проявили в попередні роки інноваційну активність, готові збільшити чи принаймні підтримати на попередньому рівні витрати на відповідну діяльність. Натомість лише чверть підприємств, які не здійснювали інноваційної діяльності, зазначили, що готові виділити у близькій перспективі певні кошти на її забезпечення.

Частка підприємств, котрі зазначили, що не здійснюватимуть у 2020 році жодних витрат на інновації, була відносно невеликою. Однак понад половина обстежених суб'єктів господарювання не змогла чітко визначити свої наміри на таку доволі близьку перспективу. Отже, хоча сільськогосподарські підприємства загалом, очевидно, розуміють важливість інноваційних змін, пла-

нування їх через реалізацію відповідних стратегій, втілених у конкретні інвестиційні проекти, не набуло достатнього поширення.

За результатами обстеження встановлено, що переважна більшість сільськогосподарських підприємств, які здійснювали певні витрати на інноваційну діяльність, робили це за рахунок власних коштів. Лише 9 підприємств (5,3 % від обстежених) зазначили, що використовували у 2018 році кредити, 2 підприємства – використовували державне фінансування, ще 2 – внески інвесторів і 3 – інші джерела (з'ясовано, що йшлося про лізингові операції). Більшість підприємств, котрі використовували зовнішні джерела фінансування інноваційної діяльності, частину видатків покривали й за рахунок власних коштів.

Сільськогосподарським підприємствам у рамках обстеження запропонували оцінити наявність негативного впливу низки чинників на започаткування або здійснення інноваційної діяльності. Окремі градації цього впливу перевели в бали за шкалою від 0 до 3 (0 – відповідний чинник не впливав, 3 – ступінь впливу високий). Це дало змогу порівняти значущість впливу окремих чинників (табл. 5).

Привертає увагу доволі велика частка відповідей респондентів, згідно з якими виділені чинники не справляли негативного впливу на інноваційну активність сільськогосподарських підприємств. Певною мірою це можна пояснити тим, що частина респондентів – фахівців тих підприємств, які не здійснювали інноваційної діяльності, показали, що вплив чинників на неї

був відсутній. Це, звичайно, занижувало середні оцінки за трибальною шкалою, однак не змінило їхнього ранжування за значущістю. Зазначимо також, що доволі часто на відсутність впливу окремих чинників із зазначеного переліку вказували й інноваційно активні підприємства. Зокрема, понад 40 % таких господарств відзначили, що не відчували негативного впливу нестачі кваліфікованих працівників, відсутності партнерів для співпраці, невизначеності ринкового попиту, відсутності інформації. Отже, сільськогосподарські підприємства не надто песимістично оцінювали чинники внутрішнього й зовнішнього середовища, які могли б справляти негативний вплив на їхню інноваційну активність.

Цілоком очікувано найскладнішою проблемою сільськогосподарські підприємства вважають нестачу власних коштів для фінансування інноваційної діяльності. Проте навіть серед тих підприємств, які останніми роками були інноваційно активними, 10 % зазначили, що не відчували негативного впливу цього чинника. Очевидно, все залежить від фінансового стану суб'єкта господарювання. Окремі підприємства, вклавши в інноваційну діяльність доволі значні суми, не показували, що це було для них великою проблемою. Ще нижче респонденти оцінювали негативний вплив відсутності кредитів та інших зовнішніх джерел фінансування на їхню інноваційну активність. Однак відомо, що нерідко агровиробники й не планують брати кредити через високу вартість останніх.

Таблиця 5

Оцінка негативного впливу окремих чинників на інноваційну діяльність сільськогосподарських підприємств Львівської області у 2016–2018 рр.*

Чинник	Частка підприємств, що відзначили ступінь впливу, %				Середня оцінка, бали
	високий (3 бали)	середній (2 бали)	низький (1 бал)	відсутній (0 балів)	
Нестача власних коштів на інноваційну діяльність	39,6	32,5	8,3	19,5	1,92
Відсутність кредитів та інших форм залучення капіталу	19,5	28,4	17,2	34,9	1,32
Нестача кваліфікованих працівників	14,8	26,6	17,2	41,4	1,15
Відсутність партнерів для співпраці	7,7	15,4	25,4	51,5	0,79
Невизначений ринковий попит на інноваційні продукти	19,5	18,9	16,0	45,6	1,12
Відсутність доступу до зовнішніх знань, інформації про перспективність інноваційної діяльності	9,5	18,9	26,0	45,6	0,92

* За результатами обстеження сільськогосподарських підприємств.

Лише у 15 % обстежених сільськогосподарських підприємств зазначили, що відчували проблеми, пов'язані з нестачею кваліфікованих працівників для впровадження інновацій. Майже 40 % респондентів вказали, що відчували високий або середній за ступенем негативний вплив невизначеності ринкового попиту, що заважало їм впроваджувати продуктивні інновації. Переважна більшість зазначили, що не відчували значних проблем з інформаційним забезпеченням інноваційної діяльності. Загалом не вбачають вони особливих проблем із пошуком партнерів для співпраці з впровадження інновацій.

Результатом впровадження інновацій є зростання технологічної ефективності виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами, відносно низька частка серед них збиткових, високі темпи зростання оплати праці як результат організаційних інновацій. Такі позитивні тенденції спостерігаємо в діяльності сільськогосподарських підприємств як Львівської області, так і інших регіонів України. Тому інформація, отримана завдяки проведеному на рівні області обстеженню, дає змогу дійти висновку про характер інноваційних процесів у сільському господарстві країни загалом.

Висновки. Сільськогосподарські підприємства усвідомлюють важливість інноваційної діяльності, проявляють відносно високу інноваційну активність. Найчастіше вони впроваджують інновації процесового характеру. Не є рідкістю новачки в категорії «нове для підприємства», пов'язані з виробництвом нових видів продукції, переважно рослинницької. Доволі часто агро-виробники впроваджують кілька видів інновацій, що вказує на розуміння важливості комплексного підходу в організації відповідної діяльності.

Майже відсутні негативні оцінки результатів впровадження сільськогосподарськими підприємствами Львівської області процесових інновацій, доволі низькою є частка підприємств, котрі негативно оцінили результати впровадження продуктивних інновацій. Водночас результати обстеження показали відсутність чітких підходів до планування видатків на інноваційну діяльність у більшості сільськогосподарських підприємств. Переважно це пов'язано з проблемами фінансового характеру.

Здебільшого фахівці сільськогосподарських підприємств не вважають негативний вплив окремих чинників на інноваційну діяльність у га-

лузі як надто значущий. Це дає підстави для висновку, що ця діяльність розвиватиметься, а види впроваджуваних інновацій та їхній зміст – урізноманітнюватимуться.

Бібліографічний список

1. Гуроров А. О. Інноваційний потенціал розвитку аграрного сектора економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 3(2). С. 183–192.
2. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи / [Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін.]. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2014. 516 с.
3. Калачова І. В., Шубравська О. В., Прокопенко К. О. Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств: перешкоди та напрями розвитку. *Статистика України*. 2013. № 1. С. 10–16.
4. Кириченко Н. В. Сучасний стан впровадження інновацій у діяльність аграрних підприємств Херсонської області. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2014. Т. 19, вип. 3(2). С. 87–92.
5. Лаврук В. В. Інвестиційне забезпечення інноваційних проектів в агропромисловому виробництві: теорія, методологія, практика. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. 380 с.
6. Мазуренко О. В. Розвиток інноваційно-орієнтованого свиначства: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2017. 360 с.
7. Методичні положення зі статистики інноваційної діяльності / Державна служба статистики України. Київ, 2015. 34 с. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/08/metod_3.pdf (дата звернення: 10.08.2019).
8. Петренко В. С. Перспективні інноваційні програми, проекти та моделі розвитку аграрних підприємств з іноземними інвестиціями. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2018. № 1. С. 44–51.
9. Сіренко Н. М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України: монографія. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2010. 416 с.
10. Соколюк С. Ю. Організаційно-економічні аспекти державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. Т. 29(68), № 6. С. 88–92.
11. Танклевська Н. С., Кириченко Н. В. Активізація та ефективність впровадження інновацій аграрними підприємствами: монографія. Херсон: Гринь Д. С., 2015. 216 с.
12. Ogundari K., Bolarinwa O. D. Impact of agricultural innovation adoption: a meta-analysis. *The Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*. 2015. Vol. 62, Issue 2. P. 217–236.

Стаття надійшла 15.08.2019